

ใหม่ล่าสุด !

ตรงตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรใหม่
สำหรับ **นักเรียนชั้น ป.5**

TOP

ป.5

วิชา สังคมศึกษา

- สรุปเนื้อหาแบบเจาะลึก ชัดเจน เข้าใจง่าย (ทั้งทอมต้นและทอมปลาย)
- ศึกษาทำความเข้าใจเนื้อหาของบทเรียนทุกเรื่อง ด้วยตัวเองอย่างได้ผล
- แบบฝึกหัดเพื่อทดสอบความรู้ ครอบคลุมทุกประเด็น พร้อมเฉลยอย่างละเอียด

เหมาะสำหรับ

นักเรียน ที่ต้องการทบทวนเนื้อหาอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อผลสอบที่ยอดเยี่ยม
ครู-อาจารย์ และผู้ปกครอง สำหรับใช้เป็นคู่มือประกอบการสอนเสริม
เพื่อประสิทธิภาพสูงสุด และเสริมความเข้าใจในแต่ละเรื่องยิ่งขึ้นควรใช้ควบคู่กับหนังสือ " ชุด TEST "

คำนำ

หนังสือ ชุด TOP เป็นหนังสือคู่มือเตรียมสอบแนวใหม่ เหมาะสำหรับนักเรียนที่ต้องการทบทวนเนื้อหาอย่างละเอียด เพื่อผลการสอบที่ยอดเยี่ยม และสำหรับครูอาจารย์ เพื่อใช้เป็นคู่มือประกอบการสอน ซึ่งได้จัดพิมพ์แยกวิชา-แยกชั้น ตามระดับการศึกษาของนักเรียน ดังนี้

- **TOP ระดับประถมต้น** (ชั้น ป.1, ป.2 และ ป.3) มีทั้งหมด 15 เล่ม (วิชาละ 1 เล่ม/ชั้น) โดยพิมพ์แยกเป็นชั้นละ 5 วิชา คือ คณิตศาสตร์, ภาษาไทย, สังคมศึกษา, วิทยาศาสตร์ และ ภาษาอังกฤษ

- **TOP ระดับประถมปลาย** (ชั้น ป.4, ป.5 และ ป.6) มีทั้งหมด 15 เล่ม (วิชาละ 1 เล่ม/ชั้น) โดยพิมพ์แยกเป็นชั้นละ 5 วิชา คือ คณิตศาสตร์, ภาษาไทย, สังคมศึกษา, วิทยาศาสตร์ และ ภาษาอังกฤษ

- **TOP ระดับมัธยมต้น** (ชั้น ม.1, ม.2 และ ม.3) มีทั้งหมด 15 เล่ม (วิชาละ 1 เล่ม/ชั้น) โดยพิมพ์แยกเป็นชั้นละ 5 วิชา คือ คณิตศาสตร์, ภาษาไทย, สังคมศึกษา, วิทยาศาสตร์ และ ภาษาอังกฤษ

หนังสือ TOP เล่มนี้ สำนักงานบัณฑิตแนะแนว ได้มอบให้ผู้เขียนทำการปรับปรุง, เพิ่มเติม และแก้ไขความผิดพลาดต่างๆ จากต้นฉบับเดิม ทั้งในส่วนของ การสรุปเนื้อหา, แบบฝึกหัด และเฉลย เพื่อให้มีความสมบูรณ์ตรงตามหลักสูตรการศึกษาใหม่ของกระทรวงศึกษาธิการ จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือนี้จะอำนวยประโยชน์แก่นักเรียนและครูอาจารย์มากพอควร และหากพบข้อบกพร่องประการใด โปรดแจ้งให้ทางสำนักงานทราบด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

สำนักงานบัณฑิตแนะแนว

TOP ชั้น ป.5 วิชาสังคมศึกษา

กองบรรณาธิการ : ไพจิตร ศุภพิมล กัญญาณัฐรัฐ พุผล สิทธิชัย นิยมสิทธิ์ วิภาพร ประมวล

คอมพิวเตอร์ : เพยาริ ชาวบ้านช่อง สุจิตตา ไชยจันลา สาริกา โกรัมย์
เพชรไพลิน รอดนาค ประไพพร ไช่ม่วง

ศิลปกรรม : วุฒิภัทร จันทรินาค อธิรุทธ พงษ์ศิริรัตน์ ปรีดาวรรณ ชลชีพ
สันติ วิเศษสุทธิ ณรงค์ศักดิ์ รอดนาค

เจ้าของ : สำนักงานบัณฑิตแนะแนว

เลขที่ 1033/4 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กทม. 10400

โทรศัพท์ 02-2794808 และ 02-6195844 แฟกซ์ 02-6171820

พิมพ์ที่ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดรุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์

เลขที่ 195/6 หมู่ 5 ซอยพุทธบูชา 44 แขวงบางมด เขตทุ่งครุ กทม. 10140 โทรศัพท์ 02-8706301-3

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2537 : ห้ามลอกเลียน คัดลอก จัดพิมพ์ หรือทำซ้ำ

ไม่ว่าส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ก่อนได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษร

สารบัญ

- สารและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา.....4

ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

- ◎ พระพุทธศาสนา..... 6
- ศาสนาอิสลาม 32
- ◎ ศาสนาคริสต์..... 34
- ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู..... 36
- ◎ ศาสนาซิกข์ 38

หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

- การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี 51
- ◎ การป้องกันและละเมิดสิทธิเด็ก 53
- วัฒนธรรมไทย..... 55
- ◎ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย 57
- รูปแบบการปกครองของไทย 59

เศรษฐศาสตร์

- ◎ ความหมายของปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ 81
- เทคโนโลยีในการผลิตสินค้าและบริการ 81
- ◎ ปัจจัยการผลิตอื่นที่มีผลต่อการผลิตสินค้าและบริการ..... 82
- พฤติกรรมของผู้บริโภค..... 82
- ◎ การบริโภค 82
- การประกอบอาชีพการใช้แรงงาน..... 83
- ◎ เศรษฐกิจพอเพียง 85
- สหกรณ์..... 88

สารบัญ

ประวัติศาสตร์

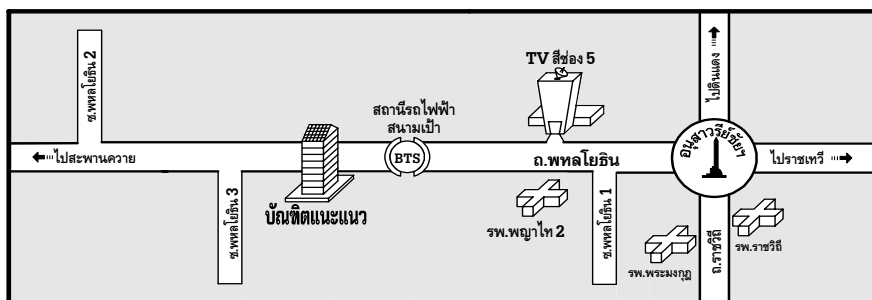
◎ ประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยา.....	103
● ประวัติศาสตร์กรุงธนบุรี.....	117
◎ บุคคลสำคัญ.....	122

ภูมิศาสตร์

● พิกัดทางภูมิศาสตร์.....	141
◎ ลักษณะภูมิลักษณะที่สำคัญในภูมิภาคต่างๆ ของไทย.....	142
● ลักษณะภูมิศาสตร์ที่ส่งผลต่อภูมิภาคต่างๆ.....	144

ฉายแบบฝึกหัดท้ายบท

◎ ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม.....	155
● หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม.....	156
◎ เศรษฐศาสตร์.....	158
● ประวัติศาสตร์.....	158
◎ ภูมิศาสตร์.....	159

สำนักงานบับทิตณะแฉว 1033/4 ถ.พหลโยธิน สามเสนใน พญาไท กทม. 10400

เวลาทำงาน 08.00-17.00 น. Website : www.bunditnaeaw.com

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ เปิดทุกวัน (จันทร์-อาทิตย์) โทรศัพท์ 02-2794808 แฟกซ์ 02-6171820

ฝ่ายประสานงานโรงเรียน-ร้านค้า เปิดเฉพาะวันจันทร์-วันศุกร์ โทรศัพท์ 02-2794433 แฟกซ์ 02-2796611

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

สาระที่ ๑ : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

- มาตรฐาน ส ๑.๑ : รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
- มาตรฐาน ส ๑.๒ : เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ ๒ : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

- มาตรฐาน ส ๒.๑ : เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข
- มาตรฐาน ส ๒.๒ : เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ ๓ : เศรษฐศาสตร์

- มาตรฐาน ส ๓.๑ : เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ
- มาตรฐาน ส ๓.๒ : เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ ๔ : ประวัติศาสตร์

- มาตรฐาน ส ๔.๑ : เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ
- มาตรฐาน ส ๔.๒ : เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น
- มาตรฐาน ส ๔.๓ : เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ ๕ : ภูมิศาสตร์

- มาตรฐาน ส ๕.๑ : เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่ และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหาวิเคราะห์ สรุปลง และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ
- มาตรฐาน ส ๕.๒ : เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม

พระพุทธศาสนา

คนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา เราจึงถือว่าพระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อคนไทยในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาชาติ ดังนั้นเราจึงต้องศึกษาพระพุทธศาสนาให้เข้าใจ และนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

ความสำคัญของพระพุทธศาสนา

1. พระพุทธศาสนาเป็นมรดกทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรม คือ สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่สั่งสมมาตั้งแต่อดีตจนกลายเป็นมรดกและเป็นสมบัติอันล้ำค่าของสังคมไทย พระพุทธศาสนามีอิทธิพลกับวัฒนธรรมไทยในด้านต่างๆ ดังนี้

1.1 ด้านรูปธรรม ได้แก่ ศิลปกรรมด้านต่างๆ ที่เป็นงานเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา มีการสร้างสรรค์มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็น

งานด้านสถาปัตยกรรม เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์

งานด้านประติมากรรม เช่น พระพุทธรูป

งานด้านจิตรกรรม เช่น จิตรกรรมฝาผนัง

1.2 ด้านจิตใจ การที่คนไทยนับถือพระพุทธศาสนา ทำให้การดำเนินชีวิตของคนไทยผูกพันกับพระพุทธศาสนา โดยแทรกอยู่กับแนวคิดและความเชื่อจนหล่อหลอมจิตใจและลักษณะนิสัยของคนไทย เช่น ความมีเหตุผล ใจกว้าง มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ กตัญญูกตเวทิตะ และเคารพผู้อาวุโส นอกจากนั้นประเพณีต่างๆ ตั้งแต่เกิดจนตาย ตลอดจนเทศกาลต่างๆ ก็ล้วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น

พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการพัฒนาชาติไทย

ชาติไทยมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนามาตลอด คนไทยได้นำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และนำมาเป็นหลักในการพัฒนาชาติไทย ให้เจริญมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่คนไทยนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชาติไทยมีดังนี้

1. การพัฒนากายภาพและสิ่งแวดล้อม เป็นการพัฒนาลingkunganที่เกิเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นไม่ให้เสื่อมโทรมเสียหาย แต่ให้มีกิน มีใช้ และดำรงอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาด้านนี้จึงเน้นไปที่การพัฒนาคนเป็นหลัก ซึ่งต้องพัฒนาไปพร้อมๆ กัน 3 ด้าน คือ

1.1 ด้านพฤติกรรมและวิถีการใช้ชีวิต ตลอดจนการทำมาหากิน (ศีล)

1.2 ด้านจิตใจ ได้แก่ การพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง มั่นคง มีคุณธรรม และมีความสงบ (จิต / สมาธิ)

1.3 ด้านปัญญา ได้แก่ การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ แนวคิด ทศนคติ ค่านิยม เพื่อให้รู้จักสิ่งต่างๆ และรู้ว่าควรปฏิบัติตนต่อสิ่งนั้นอย่างไร (ปัญญา)

การพัฒนาทั้ง 3 ด้านนี้ตามหลักพระพุทธศาสนา เรียกว่า **ไตรสิกขา**

นอกจากนี้การพัฒนาด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม เราสามารถนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องอื่นๆ เช่น ภาวนา 4 มาเป็นแนวทางในการพัฒนาได้ ดังนี้

1. พัฒนากาย เป็นการพัฒนาการใช้ชีวิตให้เหมาะสม ถูกต้อง และมีประโยชน์ ให้รู้จักความพอดี ประหยัด เรียบง่าย มีวินัย และรู้จักให้เกียรติซึ่งกันและกัน

2. พัฒนาศีล เป็นการพัฒนาความประพฤติให้สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ด้วยความรัก ความเมตตา ความมีไมตรีจิตต่อกัน

3. พัฒนาจิตใจ เป็นการพัฒนาความรู้สึกนึกคิดให้ถูกต้อง ดึงงาม มีสติ สมาธิ เป็นมิตรต่อกัน ไม่คิดอิจฉาริษยากัน และรู้จักอดทนอดกลั้น

4. พัฒนาปัญญา เป็นการพัฒนาความคิดให้รู้จักไตร่ตรอง มีเหตุผล เข้าใจ และรู้เท่าทันถึงการเปลี่ยนแปลง ไม่ยึดติด ยึดมั่นถือมั่นจนเกินไป

หลักธรรมที่สำคัญอีกหมวดหนึ่งที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชาติไทย คือ อริยสัจ ๔ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่ใช้แก้ปัญหาชีวิตและปัญหาประเทศชาติได้ ประกอบด้วย

- ทุกข์ (ปัญหา)
- สมุทัย (สาเหตุของปัญหา)
- นิโรธ (ความหมดไปของปัญหา)
- มรรค (วิธีแก้ปัญหา)

2. การพัฒนาจิตใจ

การพัฒนาชาติไทยต้องพัฒนาให้สมดุลทั้งด้านวัตถุ และจิตใจ สำหรับการพัฒนาจิตใจมีหลักธรรมมากมายที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ เช่น โอวาท ๓ ได้แก่

2.1 ไม่ทำความชั่ว คือ การไม่ทำสิ่งที่ไม่ดี อันเป็นสาเหตุให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน เช่น ลักขโมย ฉ้อโกง ประทุษร้ายผู้อื่น เป็นต้น

2.2 ทำความดี คือ การทำสิ่งที่ดีงาม ซึ่งทำไปแล้วไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน เช่น มีเมตตากรุณาต่อกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

2.3 ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส คือ การทำจิตใจของตนให้ปราศจากความเศร้าหมอง ชุมนมัว ด้วยการฝึกฝนอบรมจิตใจให้เกิดความสดใส เบิกบาน

จะเห็นได้ว่า การที่คนไทยอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข และมั่นคงมาได้ทุกวันนี้ ก็เพราะคนไทยได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการปฏิบัติตน และเป็นหลักในการพัฒนาชาติ

พุทธศาสนา

ศาสนา คือ คำสอนที่เป็นบัญญัติให้บุคคลประพฤติ ปฏิบัติตามเพื่อให้พ้นจากความทุกข์ แต่ละศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

พุทธประวัติ

พระพุทธเจ้ามีพระนามเดิมว่า สิทธัตถะ เป็นพระโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ กษัตริย์ราชวงศ์ศากยะ แห่งกรุงกบิลพัสดุ์ (ซึ่งสืบเชื้อสายจากพระเจ้าโอรุทราช) และพระนางสิริมหามายา พระธิดาของพระเจ้าอัญชยะ กษัตริย์ราชวงศ์โกลิยะแห่งกรุงเทวทหะ

โดยพระองค์ประสูติเมื่อวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ที่ลุมพินีวัน ซึ่งอยู่ระหว่างกิ่งกลางของกรุงกบิลพัสดุ์และเทวทหะ เมื่อประสูติพราหมณ์ 8 คน ได้ทำนายว่าถ้า พระองค์ทรงอยู่ เพศฆราวาส จะได้เป็นจักรพรรดิที่ยิ่งใหญ่ของโลก แต่ถ้าบวชจะได้เป็นศาสดาเอกของโลก แต่มีพราหมณ์เพียงคนเดียว คือ โภณทัณณยะ ได้ทำนายว่าพระองค์จะได้เป็นศาสดาเอกของโลก

การตรัสรู้

หลังจากพระองค์อภิเษกกับพระนางยโสธรา (พิมพา) ทรงอยู่ในเพศฆราวาสจนถึงพระชนมายุ 29 พรรษา พระองค์จึงทรงผนวช เพื่อให้หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา 6 ปี ก็ไม่สามารถแสวงหาทางพ้นทุกข์ จึงทรงเปลี่ยนวิถี หันมาบำเพ็ญเพียรทางจิต โดยนั่งสมาธิจนถึงในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 พระองค์ก็ตรัสรู้เมื่อพระชนมายุ 35 พรรษา โดยธรรมะที่พระองค์ตรัสรู้คือ อริยสัจ ๔ คือ ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ คือ

ทุกข์ คือ ความไม่สบายกายใจ

สมุทัย คือ ต้นเหตุแห่งทุกข์ คือ กิเลสตัณหา

นิโรธ คือ ทางพ้นทุกข์

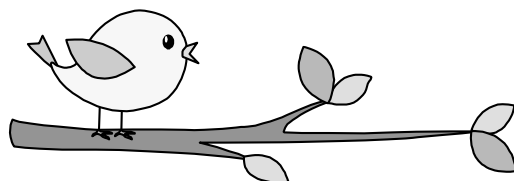
มรรค คือ หนทางดับทุกข์

พระอัครสาวก

หลังจากพระองค์ได้ตรัสรู้ จึงได้โปรดปัญจวัคคีย์ ซึ่งพระปัญจวัคคีย์ได้ช่วยพระองค์เผยแผ่พระศาสนา พระอัสสชิ ซึ่งเป็นหนึ่งในพระปัญจวัคคีย์ได้ประกาศพระศาสนาในแคว้นมคธ อุปติสสะได้พบและสนทนาธรรมกับท่าน เกิดความเลื่อมใสจึงชวนโกณฑัญญะ ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทมาฟังธรรมจากพระอัสสชิแล้วจึงชวนไปฟังธรรมกับพระพุทธเจ้า จึงยังเพิ่มความเลื่อมใสได้ขออุปสมบท ซึ่งต่อมาอุปติสสะได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าให้เป็นอัครสาวกเบื้องขวา มีความแตกฉานในธรรม จนได้รับการยกย่องเป็นธรรมเสนาบดี เมื่ออุปติสสะบวชแล้ว พระพุทธเจ้าทรงเรียกพระอุปติสสะว่า พระสารีบุตร ส่วนโกณฑัญญะเมื่อบวชแล้ว พระพุทธเจ้าทรงยกย่องให้เป็นพระอัครสาวกเบื้องซ้าย มีความสามารถในการแสดงฤทธิ์ และการแก้ปัญหยา พระโกณฑัญญะเมื่อบวชแล้วพระพุทธเจ้าทรงเรียกพระโกณฑัญญะว่า พระโมคคัลลานะ

โปรดพระบิดาและพระญาติ

ต่อมาพระเจ้าสุทโธทนะทรงให้ข้าราชการบริพาร ไปทูลเชิญพระพุทธเจ้ากลับกรุงกบิลพัสดุ์ เมื่อพระองค์เสด็จมา ได้แสดงธรรม “มหาเวสสันดร” เป็นที่ชื่นชอบของพระราชบิดาและพระญาติ ซึ่งต่อมาเมื่อพระเจ้าสุทโธทนะประชวรหนัก และได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าจนบรรลุลอรหันต์ในที่สุด

พระราชอุลเถระ

พระราชอุล เป็นพระราชโอรสของเจ้าชายลิทัตถะกับพระนางพิมพา เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จแสดงธรรมในกรุงกบิลพัสดุ์ พระนางพิมพาให้พระราชอุลทูลขอราชสมบัติจากพระพุทธเจ้า พระองค์จึงตรัสว่า ทริพิตยสมบัติเป็นสิ่งไม่ยั่งยืน พระองค์จะประทานทรัพย์อันประเสริฐยิ่งกว่าแก่พระโอรส จึงโปรดให้พระราชอุลบรรพชาเป็นสามเณรกับพระสารีบุตร พระราชอุลเป็นสามเณรรูปแรกในศาสนา

ปรีณิพพาน การถวายพระเพลิง และวันอัฐมีบูชา

หลังจากที่พระพุทธเจ้าปรุชวรหนัก พระองค์ได้ปลงสังขารว่าอีก 3 เดือน ต่อจากนี้ พระองค์จะปรีณิพพาน พระองค์พร้อมกับพระสาวกได้เสด็จต่อไปจนถึงป่าสาละใกล้กรุงกุสินารา แล้วทรงแสดงปัจฉิมโอวาทว่า “ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราขอเตือนพวกเธอทั้งหลาย สังขารทั้งปวงมีความเสื่อมเป็นธรรมดา พวกเธอจงทำกิจทั้งปวง อันเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ประโยชน์ต่อผู้อื่น ให้บริบูรณ์ด้วยความไม่ประมาทเถิด” แล้วเสด็จปรีณิพพานในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 รวมพระชนม์ได้ 80 พรรษา ประกาศศาสนา 45 พรรษา

เมื่อถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ กษัตริย์เมืองต่างๆ ได้รับการแบ่งพระบรมสารีริกธาตุจากการแบ่งของโศคนพราหมณ์ วันถวายพระเพลิงพระพุทธเจ้า เรียกว่า **วันอัฐมีบูชา**

พุทธกิจสำคัญ

ตลอด 45 พรรษานับตั้งแต่ตรัสรู้มา พระพุทธเจ้าทรงอาศัยพระมหากรุณาธิคุณเสด็จประกาศพระศาสนาเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนในแคว้นต่างๆ โดยไม่ทรงเห็นแก่ความยากลำบาก ทั้งนี้ก็เพื่อให้ประชาชนได้รับความสุข ความสงบ และความร่มเย็น โดยวันหนึ่งๆ มีภารกิจที่ปฏิบัติ 5 ประการ เรียกว่า **พุทธกิจ 5** ดังนี้

1. เวลาเช้า เสด็จบิณฑบาตเพื่อโปรดสัตว์ โดยการสนทนาธรรม หรือแสดงธรรม
2. เวลาบ่าย แสดงธรรมแก่ประชาชนที่มาเฝ้าบริเวณที่ประทับ
3. เวลาค่ำ ประทานโอวาทแก่พระสงฆ์
4. เวลาเที่ยงคืน ทรงตอบปัญหาเทวดาและพระมหากษัตริย์
5. เวลาใกล้รุ่ง ทรงพิจารณาสัตว์โลกว่า ผู้ใดมีนิสัยที่จะบรรลุธรรมได้ เพื่อจะเสด็จไปโปรดในเวลาเช้า

ไปโปรดในเวลาเช้า

พุทธกิจ 5 ประการนี้ พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญเพื่อชาวโลกเป็นหลัก จึงเรียกว่า **โลกัตถจริยา** ส่วนการบำเพ็ญประโยชน์แก่พระญาติ เรียกว่า **ญาติัตถจริยา** เช่น เสด็จไปแสดงธรรมโปรดพระราชบิดา ให้ราหุลกุมาร พระนางปชาบดีโคตมี และการบำเพ็ญประโยชน์ในฐานะพระพุทธรูปเรียกว่า **พุทธัตถจริยา** เช่น ทรงบัญญัติพระวินัยให้เป็นหลักปกครองพระสงฆ์ ทรงสถาปนาพุทธบริษัท 4 ให้เป็นกำลังสำคัญในการประกาศศาสนา

ประวัติพุทธสาวกตัวอย่าง

พระโสณโกปิวิสะ

โสณโกปิวิสะ เกิดในตระกูลอุสุภะเศรษฐีในเมืองจัมปานคร เป็นผู้เพียบพร้อมไปด้วยทรัพย์สมบัติในนครแทบทั้งสิ้น สิวของท่านมีสีเหมือนทองคำและละเอียดอ่อน ด้วยเหตุนี้คนทั่วไปจึงขนานนามท่านว่า โสณะ (แปลว่า ความงาม) ในสมัยนั้นพระพุทธเจ้าได้เสด็จไปเผยแผ่ธรรมะในกรุงราชคฤห์พระเจ้าพิมพิสารรับสั่งให้โสณโกปิวิสะเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ท่านจึงไปยังกรุงราชคฤห์พร้อมด้วยชาวบ้านจำนวนมากและมีโอกาสได้ฟังธรรม บังเกิดความเลื่อมใสจึงได้ขอบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา

หลังจากโสณโกปิวิสะได้อุปสมบทแล้ว ท่านได้ศึกษาธรรมในสำนักของพระพุทธเจ้าซึ่งอยู่ในสี่วัน ปฏิบัติธรรมโดยหลีกเลี่ยงการคลุกคลีกับหมู่คณะ หมั่นประกอบความเพียรโดยตั้งใจไว้ว่า เราควรฝึกปฏิบัติธรรมให้ถึงที่สุด แม้ร่างกายจะได้รับความลำบาก เพื่อการบรรลุธรรมของพระศาสดา ท่านโสณโกปิวิสะมุ่งมั่นทำความเพียรจนร่างกายได้รับความทุกข์ เช่น ฝ่าเท้าพุพอง เป็นต้น แต่ก็ไม่สามารถบรรลุธรรมได้ เพราะท่านทำความเพียรมากเกินไป จึงเกิดการท้อแท้และคิดว่า แม้เราพยายามอยู่อย่างนี้ก็ไม่อาจบรรลุผลนิพพานได้ ไม่มีประโยชน์อะไรกับการบรรพชาเราจะลาสิกขาเพื่อทรัพย์สมบัติและทำบุญดีกว่า

พระพุทธเจ้าทรงทราบวาระจิตของท่านโสณโกปิวิสะ จึงเสด็จไปให้อโวกาท โดยทรงแสดงโอวาทที่เปรียบเหมือนพิน 3 สาย คือ การปฏิบัติธรรมที่เพียรพยายามมากเกินไปจนร่างกายได้รับความลำบากไม่อาจบรรลุธรรมได้เปรียบเหมือนสายพินที่ตึงเกินไป เสียงไม่ไพเราะและสายอาจจะขาดได้ ในขณะที่เดียวกันการปฏิบัติธรรมที่ย่อหย่อนไม่ขยันหมั่นเพียร ก็ไม่สามารถบรรลุธรรมได้เช่นกัน เปรียบเหมือนสายพินที่หย่อนเกินไป เสียงไม่ไพเราะ ดังนั้นการปฏิบัติธรรมควรยึดปฏิบัติทางสายกลางโดยการปฏิบัติที่ไม่เคร่งเกินไป ไม่ย่อหย่อนเกินไป ควรปฏิบัติให้เหมาะสมกับสภาพร่างกาย สติปัญญาของตน มีความเพียรสม่ำเสมอเปรียบเหมือนสายพินที่ตั้งได้พอดีไม่ตึงหรือหย่อนเกินไปเสียงก็จะมีเสียงไพเราะ

พระโสณโกปิวิสะ ได้ฟังโอวาทของพระพุทธเจ้า ทั้งได้ประกอบความเพียรอย่างสม่ำเสมอ ถือปฏิบัติตามแนวทางสายกลางในที่สุดก็บรรลุเป็นพระอรหันต์ และได้ชื่อว่าเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพราะท่านสามารถชักนำชาวบ้านให้หันมานับถือพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก

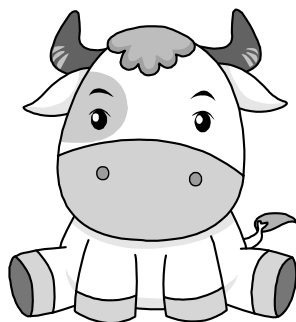
พระพุทธเจ้าทรงยกย่องพระโสณโกปิวิสะว่าเป็นผู้เลิศในด้านปรารถนาความเพียรในพระพุทธศาสนา

พุทธชาดก

จูฬเสฏฐิชาดก

ในอดีตกาล มีเศรษฐีผู้หนึ่งอยู่ในเมืองพาราณสีเป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้ในเรื่องต่างๆ วันหนึ่งขณะเดินทางไปเข้าเฝ้าพระราชบิดา ได้พบหนูดตายตัวหนึ่งอยู่บนทางเดินท่านได้ใช้ปัญญาพิจารณาแล้วบอกแก่เด็กรับใช้ของตนซึ่งเป็นหนุ่มน้อยว่า “ผู้ใดนำหนูดตัวนี้ไปขาย ผู้นั้นจะได้เป็นเศรษฐีในไม่ช้านี้” เด็กรับใช้นั้นจึงนำหนูดตัวนั้นไปขายให้แก่คนเลี้ยงแมว ได้เงินมาเล็กน้อยแล้วนำเงินไปซื้อน้ำอ้อยไว้คอยแจกคนเก็บดอกไม้ พวกคนเก็บดอกไม้ก็เอาดอกไม้ให้เป็นสิ่งตอบแทน เขาได้เอาดอกไม้ไปขาย ทำอย่างนั้นเรื่อยๆ จนมีเงินมากขึ้นอยู่มาวันหนึ่งลมพายุพัดต้นไม้ในสวนหลวม มีต้นไม้ล้มลงเป็นจำนวนมาก เขาอาสาไปเก็บกิ่งไม้เพื่อนำไปทำฟืน โดยวานให้เด็กเลี้ยงโคช่วยกันขนฟืนและให้น้ำอ้อยเป็นค่าจ้างตอบแทน และนำฟืนเหล่านั้นไปขายให้พวกช่างหม้อ ต่อมากมีพ่อค้ามาขายม้าที่เมืองนี้ เขาซื้อหญ้าไว้และได้ขายให้แก่พ่อค้าได้เงินเป็นจำนวนมาก ต่อมาเขาได้เหมาสินค้าในเรือสำเภา 500 ลำ ที่มาค้าขายในเมืองโดยวิธีวางมัดจำด้วยทรัพย์จำนวนหนึ่ง แล้วขายสินค้าเหล่านั้นให้แก่พวกพ่อค้าอื่นอีกได้กำไรมหาศาลจนมีฐานะเป็นเศรษฐี มีชื่อเรียกขานว่า “จูฬิกเศรษฐี” เขาได้นำเอาทรัพย์สินครั้งหนึ่งไปตอบแทนบุญคุณของเศรษฐีผู้เป็นนายเก่า เศรษฐีนายเก่าได้ยกธิดาของตนให้เป็นภรรยาและได้ยกสมบัติให้เป็นมรดกอีกด้วย

ชาดกเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า ผู้มีปัญญาฉลาดสามารถสร้างฐานะได้ด้วยทุนทรัพย์เพียงเล็กน้อย

ฉันทนาโรจนชาดก

ในสมัยพุทธกาล ขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่วัดเชตวัน เมืองสาวัตถี ได้ทรงปรารภถึงพระสาลิบุตรและพระโมคัลลานะ ซึ่งจำพรรษาอยู่ในวัดป่าใกล้หมู่บ้านปัจฉิมชนบท โดยมีชายคนหนึ่งคอยดูแลรับใช้ ชายคนนั้นต้องการให้พระเถระทั้งสองแตกสามัคคีกัน แต่ทำไม่สำเร็จ พระพุทธเจ้าจึงตรัสเล่าเรื่องฉันทนาโรจนชาดกว่า

ในอดีตกาล เมื่อพระโพธิสัตว์เกิดเป็นรุกขเทวดาอยู่ในป่า ได้มีราชสีห์กับเสือโคร่งอาศัยอยู่ในถ้ำชายป่า และมีสุนัขจิ้งจอกคอยรับใช้ วันหนึ่งสุนัขจิ้งจอกนึกอยากกินเนื้อราชสีห์และเสือโคร่ง จึงหาอุบายที่จะทำให้สัตว์ทั้งสองแตกสามัคคีกัน สุนัขจิ้งจอกเดินไปหาราชสีห์แล้วกล่าวว่า “ท่านราชสีห์ท่านมีปัญหาวะไรกับเสือโคร่งหรือเปล่า”

“มีปัญหาวะไรหรือ” ราชสีห์ย้อนถาม

สุนัขจิ้งจอกกล่าวยุยงว่า “เห็นเสือโคร่งพูดกับข้าพเจ้าว่า ราชสีห์ไม่มีอะไรดี ลูเสือโคร่งได้เลย เสือโคร่งรูปร่างใหญ่กว่า ผิวพรรณดีกว่า และชาติตระกูลก็สูงกว่า”

ราชสีห์ไม่เชื่อ กลับออกปากไล่สุนัขจิ้งจอก “ไม่จริง เสือโคร่งไม่พูดเช่นนั้นหรอก เจ้าไปเถิด”

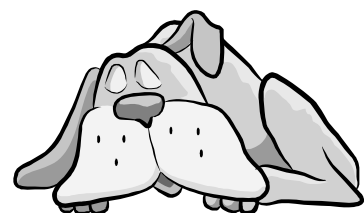
สุนัขจิ้งจอกเห็นดังนั้นจึงไปหาเสือโคร่งและพูดกับเสือโคร่งในทำนองเดียวกับที่พูดกับราชสีห์

เสือโคร่งเมื่อได้ฟังดังนั้นก็ไม่พอใจ รีบเข้าไปหาราชสีห์แล้วถามว่า “จริงหรือที่เพื่อนพูดดูถูกเรา”

ราชสีห์กล่าวว่า “ถ้าเพื่อนคิดจะทำร้ายผู้ที่อยู่ด้วยกันมานานเราจะไม่ขอยุ่กับเพื่อนอีกต่อไป เพราะผู้ใดเชื่อคำของคนอื่นโดยไม่คิดพิจารณาก่อน ผู้นั้นจะต้องแตกสามัคคีจากเพื่อนและประสบภัย ผู้ใดคอยระแวง มุ่งคอยแต่จะจับผิด ผู้นั้นไม่ใช่เพื่อน ส่วนผู้ใดไม่เชื่อคำยุยงของผู้อื่น ไม่รังเกียจเพื่อน จะนอนปลอดภัย เหมือนบุตรนอนอยู่ในอ้อมอกของมารดา ผู้นั้นชื่อว่า เป็นมิตรแท้”

เมื่อเสือโคร่งได้ฟังคำของราชสีห์ก็ได้สติ จึงกล่าวขอโทษ จากนั้นสัตว์ทั้งสองก็อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีเหมือนเดิม ส่วนสุนัขจิ้งจอกก็หนีไปอยู่ที่อื่น

ชาดกเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า คนมีความรู้ย่อมหนักแน่นอยู่ในสามัคคีไม่แตกแยกกับหมู่คณะด้วยคำยุยงของผู้อื่น

พุทธศาสนิกชนตัวอย่าง

1. สมเด็จพระสังฆราช (สา)

สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทโว) เป็นสมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ 9 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ สถิต ณ วัดราชประดิษฐ์ สถิตมหาสีมาราม ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ทรงดำรงตำแหน่งเมื่อปี พ.ศ. 2436 ถึงปี พ.ศ. 2442 รวม 6 พรรษา ลินพระชนม์เมื่อพระชนมายุ 87 พรรษา

พระองค์เป็นชาวตำบลบางไผ่ จังหวัดนนทบุรี ประสูติเมื่อปี พ.ศ. 2356 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้บรรพชาเป็นสามเณรในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ เดิมอยู่วัดใหม่บางขุนเทียน แล้วย้ายไปอยู่วัดสังเวชวิศยาราม และไปเรียนพระปริยัติธรรมในพระราชวังบวร กับอาจารย์อ่อน และโยมบิดาของท่านเองซึ่งเป็นอาจารย์บอกหนังสือ อยู่ที่พระราชวังบวรด้วยกัน เมื่อพระชนมายุได้ 14 ปี ได้เข้าแปลพระปริยัติธรรมเป็นครั้งแรก แปลได้ 2 ประโยค จึงยังไม่ได้เป็นเปรียญ แต่คนเรียกกันว่า เปรียญวังหน้า ซึ่งมีที่มาของชื่อนี้ว่า ในการแปลพระปริยัติธรรมนั้น ผู้เข้าแปลครั้งแรกต้องแปลให้ได้ครบ 3 ประโยคในคราวเดียว จึงจะนับว่าเป็นเปรียญ ถ้าได้ไม่ครบในการสอบครั้งต่อไป จะต้องเริ่มต้นใหม่ทั้งหมด ครั้งนั้นกรมพระราชวังบวรมหาดคีร์พลเสพ มีพระประสงค์ที่จะอุปการะภิกษุสามเณรที่เข้าสอบมิให้ทอดยอ ดังนั้นถ้ารูปใดแปลได้ 2 ประโยค ก็ทรงรับอุปการะไปจนกว่าจะสอบเข้าแปลใหม่ได้เป็นเปรียญ 3 ประโยค ภิกษุ สามเณร ที่ได้รับพระราชทานอุปการะในเกณฑ์ดังกล่าว จึงได้ชื่อว่า **เปรียญวังหน้า**

พระองค์ได้เข้าถวายตัวเป็นศิษย์อยู่ในสำนักพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ตั้งแต่เป็นสามเณร และได้ศึกษาพระปริยัติธรรมต่อที่สำนักวัดราชาธิวาส จนพระชนมายุได้ 18 ปี จึงได้เข้าแปลพระปริยัติธรรมอีกครั้งหนึ่ง และทรงแปลได้หมดทั้ง 9 ประโยค ได้เป็นเปรียญเอก ตั้งแต่ยังทรงเป็นสามเณร นับเป็นสามเณรองค์แรกที่ได้เป็นเปรียญ 9 ประโยค ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

พระองค์ได้อุปสมบท ณ วัดราชาธิวาส เมื่อปี พ.ศ. 2376 ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2379 ได้ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ มาอยู่ที่วัดบวรนิเวศฯ ทรงได้รับพระราชทานแต่งตั้งเป็นพระราชาคณะที่ พระอมรโมลี เมื่อปี พ.ศ. 2382 พรรษา 6 และทรงอยู่ในฐานะพระเถระผู้ใหญ่ ผู้เป็นต้นวงศ์ของคณะธรรมยุตรูปหนึ่งใน 10 รูป ต่อมาได้ลาสิกขาไปเป็นฆราวาสอยู่ระยะหนึ่ง ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ได้โปรดเกล้าฯ ให้อุปสมบทใหม่ที่วัดบวรนิเวศฯ เมื่อปี พ.ศ. 2394 พระชนมายุได้ 38 ปี เมื่ออุปสมบทแล้ว ว่ากันว่า ได้ทรงเข้าแปลพระปริยัติธรรมอีกครั้งหนึ่ง และทรงแปลได้หมดทั้ง 9 ประโยค จึงมีผู้กล่าวถึงพระองค์ด้วยสมญานามว่า สังฆราช 18 ประโยค ในคราวอุปสมบทครั้งที่ 2 นี้ พระองค์ทรงเป็นพระอันดับอยู่ 7 ปี จึงได้รับแต่งตั้งเป็นพระราชาคณะที่ พระสาสนโสภณ เมื่อปี พ.ศ. 2401 รับพระราชทานนิตยภัตรเสมอพระราชาคณะชั้นเทพ แต่ถือตาลปัตรแจกเสมอพระราชาคณะชั้นสามัญ คนทั่วไปเรียกกันโดยย่อว่า **เจ้าคุณสา**

พระองค์ได้แต่งหนังสือเทศน์ขึ้นไว้สำหรับใช้อ่านในวันธรรมสวนะปกติ และในวันบูชา แต่งเรื่องปฐมสมโพธิย่อ 3 กัณฑ์จบ สำหรับถวายเทศน์ในวันวิสาขบูชา 3 วัน วันละหนึ่งกัณฑ์ และเรื่องจาตุรงคสันนิบาตกับโอวาทปาติโมกข์ สำหรับถวายในวันมาฆบูชาที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และยังได้รจนาปฐมสมโพธิภาคพิสดาร สำหรับใช้เทศนาในวัด 2 คินจบอีกด้วย พระนิพนธ์ต่างๆ ของพระองค์ยังคงใช้ในการเทศนา และศึกษาเล่าเรียนของพระภิกษุ สามเณร จนถึงปัจจุบัน

เมื่อสร้างวัดราชประดิษฐ์ฯ เสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2408 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ได้โปรดเกล้าฯ ให้อาราธนาพระองค์ ครั้นยังเป็นที่ยังพระสาสนโสภณ จากวัดบวรนิเวศฯ มาครองวัดราชประดิษฐ์ฯ เป็นเจ้าอาวาสองค์แรก และได้รับพระราชทานตราบัตรแผ่นแพรเสมอชั้นธรรม และเมื่อปี พ.ศ. 2415 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ได้โปรดเกล้าฯ สถาปนาเลื่อนสมณศักดิ์ขึ้นเป็นพระราชาคณะชั้นเจ้าคณะรองที่ พระธรรมวโรดม แต่คงใช้ราชทินนามเดิมว่า พระสาสนโสภณ ที่พระธรรมวโรดม ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2422 ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ เจ้าคณะฝ่ายเหนือ

ในปี พ.ศ. 2431 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ได้โปรดเกล้าฯ ให้ทำการสังคายนาพระไตรปิฎก ซึ่งแต่เดิมจารึกไว้ด้วยอักษรขอม ด้วยการจารลงในใบลาน การคัดลอกทำได้ช้า ทำให้ไม่เป็นที่แพร่หลาย ไม่พอใช้ในการศึกษาเล่าเรียน ไม่สะดวกในการเก็บรักษา และนำมาใช้อ่าน ทั้งตัวอักษรขอมก็มีผู้อ่านได้น้อยลงตามลำดับ การพิมพ์พระไตรปิฎกเป็นเล่มด้วยตัวอักษรไทยจะแก้ปัญหาข้อขัดข้องดังกล่าวได้ จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้อาราธนาพระเถระนุเถระมาประชุมร่วมกับราชบัณฑิตทั้งหลายตรวจชำระพระไตรปิฎก แล้วจัดพิมพ์เป็นเล่มหนังสือขึ้น

สมเด็จพระสังฆราช (สา) ขณะทรงดำรงสมณศักดิ์ที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ร่วมกับสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ขณะทรงดำรงพระยศกรมหมื่นเป็นรองอธิบดี จัดการทั้งปวงในการสังคายนาครั้งนี้ พระไตรปิฎกที่จัดพิมพ์ครั้งนี้มีจำนวน 1,000 จบ จบละ 39 เล่ม ใช้เงิน 2,000 ชั่ง พิมพ์เสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2436 เป็นที่เลื่องลือแพร่หลายไปทั่วโลก

ในปี พ.ศ. 2434 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ได้โปรดเกล้าฯ สถาปนาเพิ่มอิสริยยศให้เป็นพิเศษกว่าสมเด็จพระราชาคณะแต่ก่อนมา คือทรงสถาปนาให้เป็นสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ นับว่าเป็นพระมหาเถระรูปที่ 2 ที่ได้รับสถาปนาในพระราชทินนามนี้ อันเป็นพระราชทินนามสำหรับตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช

เมื่อพระองค์ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช เมื่อปี พ.ศ. 2436 พระองค์ไม่ได้รับพระราชนามพระสุพรรณบัฏใหม่ คงใช้พระสุพรรณบัฏเดิม แต่ได้รับพระราชทานใบกำกับพระสุพรรณบัฏใหม่ งานพระนิพนธ์ของพระองค์มีอยู่เป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นงานแปลพระสูตรที่มีอยู่ 20 สูตร หนังสือเทศนามี 70 กัณฑ์ และเบ็ดเตล็ดมี 5 เรื่อง

พระองค์สิ้นพระชนม์เมื่อปี พ.ศ. 2442 ซึ่งประหารด้วยพระโรคบิดประกอบกับพระโรคชรา และสิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ 11 มกราคม รวมพระชนมายุได้ 87 พรรษาหลังจากนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ก็ได้ทรงสถาปนาพระเถระรูปใดเป็นสมเด็จพระสังฆราชอีกเลยตลอดรัชสมัย เป็นเวลาถึง 11 ปี

คุณธรรมที่ควรนำมาเป็นแบบอย่าง

สมเด็จพระสังฆราช (สา) ทรงถึงพร้อมด้วยคุณธรรมหลายประการที่เราสามารถนำมาเป็นแบบอย่างได้ เช่น ทรงเป็นผู้ใฝ่เรียนใฝ่รู้ ทรงเป็นผู้ขยันหมั่นเพียร และทรงมีความศรัทธายึดมั่นในพระพุทธศาสนา

2. อาจารย์เสถียร โพธิ์นันทะ

อาจารย์เสถียร โพธิ์นันทะ เป็นชาวพุทธที่มีความตั้งใจตามแบบอย่างของพุทธศาสนิกชน ด้วยการศึกษาพระพุทธศาสนาจนแตกฉาน เป็นผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา มีจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตากรุณา และมีความกตัญญูทวดต่อบิดามารดาอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสมควรที่พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย นำไปเป็นแบบอย่าง

อาจารย์เสถียรเกิดเมื่อวันจันทร์ที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2472 ที่บ้านเลขที่ 224-226 ตรอกอิศรานุภาพ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร มีนามสกุลเดิมว่า กมลมาลย์ บิดาเป็นชาวจีนชื่อ นายตั้ง เบ็งทัง มารดาชื่อ นางมาลัย

บิดาท่านเสียชีวิตตั้งแต่ท่านยังเด็ก ขณะเดินทางไปประเทศจีน ดั้งนั้นมารดาของท่านจึงนำท่านไปฝากกับครอบครัว เปาโรหิตย์ ที่โรงเรียนราษฎรเจริญ จากนั้นเข้าศึกษาระดับมัธยมที่โรงเรียนวัดบพิตรพิมุข จนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ได้ลาออกจากโรงเรียน โดยได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองตามวัดไทย วัดจีน และวัดญวน เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา อีกทั้งเข้าเรียนภาษาจีนที่โรงเรียนเผยอิงเป็นเวลา 2 ปี จนแตกฉานภาษาจีนเป็นอย่างดี ดั้งนั้นท่านจึงทำหน้าที่เป็นล่ามให้สมาคมจีน ทำให้ท่านมีความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนานิกายมหายานเป็นอย่างดี

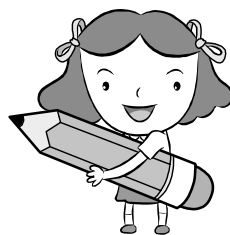
เมื่ออายุได้ 20 ปี ได้อุปสมบทเป็นระยะเวลา 1 ปีเศษ ที่วัดกันมาตุยาราม ได้รับสมญาว่า เขมโพธิ์นโท หลังจากลาสิกขาบทแล้วท่านได้เปลี่ยนนามสกุลเป็น โพธิ์นทะเล แปลว่า ผู้มีความพอใจในการตรัสรู้ และได้เข้าทำงานในกองบรรณาธิการหนังสือธรรมจักรของอาจารย์สุชีพ ปุณฺณานุภาพ ทำให้ผลงานของอาจารย์เสถียรมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป งานที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของท่าน คือ เป็นอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ สอนวิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา และความรู้พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ในสมภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยอยู่ 16 ปี

ผลงานที่สำคัญของอาจารย์เสถียร มีดังนี้

1. ตั้งแต่อายุ 17 ท่านได้เขียนบทความเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาลงในวารสารธรรมจักร
 2. ในปี พ.ศ. 2492 ได้ริเริ่มก่อตั้งคณะยุวพุทธิกะ และยุวพุทธิกสมาคม ณ วัดกันมาตุยาราม และเวลาต่อมาได้ขออนุญาตก่อตั้งเป็นยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย
 3. เป็นล่ามแปลภาษาจีนกลางมาเป็นภาษาไทยให้กับพระเถระจีน
 4. แปลและเขียนตำราเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา นิกายมหายาน เช่น พระพุทธศาสนาในเอเชียกลาง ราชอาณาจักรมคธในยุคพุทธกาล พุทธปรัชญา ประวัติพระศาสนา และเมธีตะวันออกซึ่งได้รับรางวัลจางองค์การยูเนสโก
 5. ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย
- อาจารย์เสถียรถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2509 รวมอายุได้ 36 ปี ด้วยโรคหัวใจวาย

คุณธรรมที่ควรนำมาเป็นแบบอย่าง

1. เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี โดยศึกษาพระพุทธศาสนาจนเข้าใจอย่างชัดเจน
2. เป็นผู้ส่งเสริมและเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยการเขียนหนังสือ แปลหนังสือ และเขียนบทความ
3. เห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนาว่าเป็นสิ่งที่ควรปกป้องรักษา และดำรงให้คงอยู่ตลอดไป
4. ใช้ชีวิตที่เรียบง่าย ประหยัด สมถะ และเสียสละ ทำประโยชน์ให้กับผู้อื่นเสมอ

พระไตรปิฎก

พระไตรปิฎก คือ คัมภีร์ที่รวบรวมหลักธรรม พุทธศาสนสุภาษิต และคำสอนอื่นๆ ในฐานะที่เราเป็นชาวพุทธ จึงควรศึกษาพระไตรปิฎก หลักธรรม และพุทธศาสนสุภาษิต เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และปฏิบัติให้ถูกต้อง

1. องค์ประกอบของพระไตรปิฎก

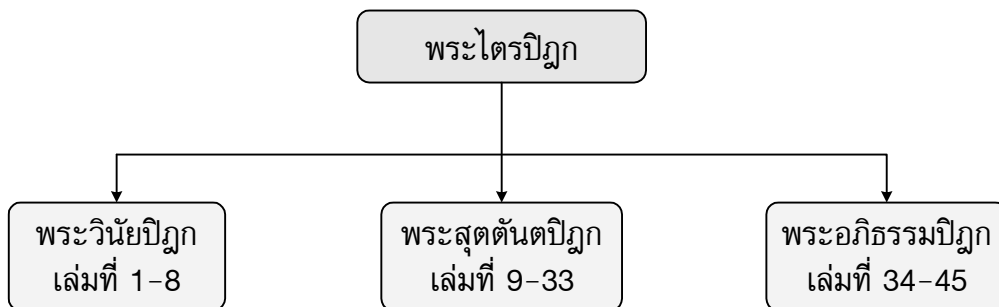
พระไตรปิฎกแบ่งออกเป็น 3 คัมภีร์ ดังนี้

1. **พระวินัยปิฎก** เป็นคัมภีร์ที่เก็บรวบรวมเกี่ยวกับข้อห้ามและข้อปฏิบัติของพระสงฆ์ เรียกสั้นๆ ว่า พระวินัย

2. **พระสุตตันตปิฎก** เป็นคัมภีร์ที่เก็บรวบรวมคำสอนที่ใช้สอนบุคคลตามสถานที่ต่างๆ เป็นเรื่องราวที่มีบุคคล เหตุการณ์และสถานที่ประกอบ เรียกสั้นๆ ว่า พระสูตร

3. **พระอภิธรรมปิฎก** เป็นคัมภีร์ที่เก็บรวบรวมคำสอนที่เป็นหลักธรรมล้วนๆ ไม่มีบุคคลเหตุการณ์ และสถานที่ประกอบเรียกสั้นๆ ว่า พระอภิธรรม

พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทยมีทั้งสิ้น 45 เล่ม แบ่งออกได้เป็น

ความสำคัญของพระไตรปิฎก

พระไตรปิฎกนอกจากจะเป็นคัมภีร์ที่รวบรวมหลักธรรมคำสอนแล้ว ยังเป็นคัมภีร์ที่ใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงในการแสดง ยืนยัน หรือตรวจสอบหลักคำสอนต่างๆ ที่มีการนำมากล่าว แสดง หรือปฏิบัติ ว่าถูกต้องหรือไม่ ตรงตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกหรือไม่ ถ้าหลักคำสอนใดไม่ถูกต้อง หรือไม่ตรงตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกหลักคำสอนนั้นถือเป็นโมฆะ

2. พระรัตนตรัย

พระรัตนตรัย หมายถึง แก้วอันประเสริฐ 3 ประการ ซึ่งเป็นสิ่งที่เคารพสูงสุดของชาวพุทธ ได้แก่

พระพุทธ หมายถึง พระพุทธเจ้า

พระธรรม หมายถึง หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

พระสงฆ์ หมายถึง พระสาวกของพระพุทธเจ้า

หลักคำสอนที่เกี่ยวกับพระรัตนตรัย ที่นักเรียนจำเป็นต้องศึกษา ได้แก่ ศรัทธา ๔, พุทธจริยา ๓, อริยสัจ ๔ และหลักกรรม

2.1 ศรัทธา ๔

ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อ เป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญาหรือเหตุผล มี 4 ประการ ได้แก่

2.1.1 กัมมสัทธา คือ เชื่อกรรม เชื่อว่ากรรมเป็นการกระทำที่มีอยู่จริง ความสำเร็จต่างๆ เกิดจากการกระทำ เช่น ถ้าอยากสอบได้คะแนนดีต้องขยันเรียน เป็นต้น

2.1.2 วิปากสัทธา คือ เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว

2.1.3 กัมมัสสกตาสัทธา คือ เชื่อว่าทุกคนมีกรรมเป็นของตนเอง ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงกรรมไปได้ เช่น ถ้าตั้งใจเรียนก็สามารถสอบผ่านได้ ถ้าไม่สนใจก็สอบตก เป็นต้น

2.1.4 ตถาคตโพธิสัทธา คือ เชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้เองโดยชอบ การตรัสรู้ของพระองค์เป็นแบบอย่างที่เราแสดงให้เห็นว่า หากทุกคนฝึกตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงธรรมสูงสุดหรือสามารถพ้นจากกรรมได้

2.2 พุทธจริยา ๓

พุทธจริยา หมายถึง จริยวัตรของพระพุทธเจ้า หรือการบำเพ็ญประโยชน์ของพระพุทธเจ้า มี 3 ประการ ได้แก่

2.2.1 โลกัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์แก่ชาวโลก เช่น ทรงสั่งสอนธรรมแก่ชาวโลก

2.2.2 ญาติัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์แก่พระญาติ เช่น การแสดงธรรมโปรดพระบิดา และพระญาติ

2.2.3 พุทธัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์ในฐานะเป็นพระพุทธเจ้า เช่น ทรงบัญญัติพระวินัย

2.3 อริยสัจ ๔

อริยสัจ ๔ หมายถึง ความจริงอันประเสริฐ หรือความจริงที่ทำให้คนเป็นอริยะ มี 4 ประการ ได้แก่

2.3.1 ทุกข์ คือ ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ คนทุกคนต้องมีความทุกข์ เพราะทุกข์มีอยู่ 2 ประการ คือ ทุกข์ประจำ ได้แก่ ความเกิด ความแก่ และความตาย และทุกข์จร ได้แก่ ความเศร้าโศก ความพลัดพราก ความผิดหวัง

2.3.2 สมุทัย คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ทุกข์ของมนุษย์เกิดจากตัณหา หรือความอยาก 3 ประการ คือ ความอยากได้ (กามตัณหา) ความอยากเป็น (ภวตัณหา) และความอยากที่จะไม่เป็น (วิภวตัณหา)

2.3.3 นิโรธ คือ ความดับทุกข์ ความดับทุกข์ที่แท้จริงก็คือ การละหรือกำจัดตัณหาที่เป็นสาเหตุของทุกข์

2.3.4 มรรค คือ ข้อปฏิบัติหรือวิธีการดับทุกข์ ได้แก่ มรรค ๘ เช่น ความเห็นชอบ ความดำริชอบ การกระทำชอบ ความพยายาม

อริยสัจ ๔ ถือเป็นหลักสำคัญในการดำเนินชีวิต ซึ่งเราสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

2.4 หลักกรรม

กรรมตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง การกระทำที่มีเจตนาหรือจงใจ การกระทำที่ไม่มีเจตนาไม่ถือว่าเป็นกรรม เป็นเพียงกิริยา (สักว่าทำ) เท่านั้น กรรมมี 2 ประเภท ได้แก่ กรรมดี เรียกว่า กุศลกรรม และกรรมชั่ว เรียกว่า อกุศลกรรม ซึ่งแสดงออกได้ 3 ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ

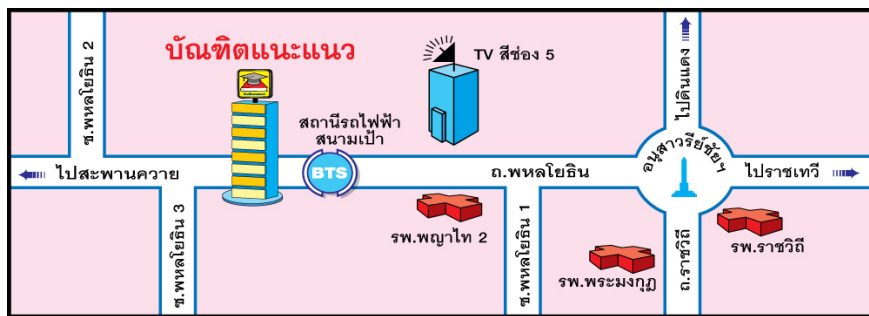
คนเราเมื่อกระทำความผิด ย่อมได้รับผลกรรมนั้น ถ้ากระทำความดีก็ย่อมจะได้รับผลดี แต่ถ้ากระทำความชั่วก็ได้รับผลชั่ว เป็นกฎธรรมชาติที่พระพุทธศาสนา เรียกว่า กฎแห่งกรรม อย่างไรก็ตาม การได้รับผลแห่งกรรมจะมีอยู่ 2 ระยะ คือ

2.4.1 ผลที่เกิดขึ้นทันทีเมื่อกระทำ เป็นผลที่เกิดขึ้นในจิตใจ คือ เมื่อกระทำดี ก็จะมีความสุขใจ เพราะได้ชื่อว่าเป็นคนดี มีคุณธรรม แต่ถ้ากระทำชั่วย่อมจะได้รับความทุกข์ใจ ความเดือดร้อน หวาดระแวง กลัวผู้อื่นจะล่วงรู้การกระทำของตน

2.4.2 ผลที่เกิดขึ้นภายหลัง เป็นผลที่อาจจะเกิดขึ้นในลักษณะของการได้รับ เช่น ได้รับการยกย่องชมเชย ได้รับรางวัล หรือในลักษณะของการสูญเสีย เช่น ถูกตำหนิติเตียน ถูกลงโทษ นอกจากนี้ยังหมายถึงผลที่จะเกิดในชาติหน้า คือ การได้เกิดในชาติภพที่สูงขึ้นหรือต่ำลง ซึ่งผลของกรรมที่เกิดขึ้นในภายหลังนี้จะเป็นผลอย่างไรไม่สามารถบอกได้

โปรดทราบ!

ตัวอย่างนี้จะโชว์เฉพาะหน้า 1-20 เท่านั้น
หากจะขอดูหนังสือทั้งเล่ม ต้องติดต่อที่
บัณฑิตแนะแนว (โทรศัพท์ 02-2794808)
หรือ ที่ร้านจำหน่ายหนังสือชั้นนำทั่วประเทศ

สำนักงานบัณฑิตแนะแนว 1033/4 ถ.พหลโยธิน สามเสนใน พญาไท กทม. 10400

เวลาทำงาน 08.00-17.00 น. Website : www.bunditnaenaew.com

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ เปิดทุกวัน (จันทร์-อาทิตย์) โทรศัพท์ 02-2794808 แฟกซ์ 02-6171820

ทราบตามหลักสูตรใหม่

ชุด โจทย์ขั้นเทพ และ คลังโจทย์.... หนังสือชุดเดียวในประเทศไทย!! ที่มี **"ตารางสรุปคำศัพท์ของนักเรียนทั่วประเทศ"** สำหรับใช้เปรียบเทียบเพื่อประเมินความสามารถของตัวเองในแต่ละวิชาได้อย่างชัดเจน จัดพิมพ์หลายเล่ม แยกตามระดับชั้น โจทย์ครอบคลุมและพลิกแพลงหลายรูปแบบ เพื่อความเป็นเลิศเหนือระดับ พร้อมเฉลยละเอียดเข้าใจง่าย เหมาะสำหรับใช้เตรียมสอบเพื่อวัดพื้นฐานความรู้, สอบคัดเลือกเข้าเรียนต่อ และสอบแข่งขันในทุกสนาม!

โจทย์ขั้นเทพ ประถม
ราคา 199 บาท

โจทย์ขั้นเทพ ม.ต้น
ราคา 299 บาท

คลังโจทย์ ประถม
ราคา 199 บาท

คลังโจทย์ ม.ต้น
ราคา 299 บาท

ชุด TOP เป็นหนังสือสรุปเนื้อหาสำคัญ ตามหลักสูตรในแต่ละวิชาของแต่ละระดับชั้นพร้อมแบบฝึกหัดท้ายบท เหมาะสำหรับนักเรียนใช้อ่านทบทวนความรู้ก่อนมีประสิทธิภาพ เพื่อผลการสอบที่ยอดเยี่ยม

ชุด TEST เป็นหนังสือโจทย์แบบฝึกหัดเรียงตามบทเรียนแต่ละเรื่องของวิชานั้นๆ เหมาะสำหรับนักเรียนใช้ฝึกทำเพื่อทบทวนและพัฒนาความรู้ด้วยตัวเอง เพราะจะมีโจทย์ ที่ออกครอบคลุมทุกเรื่องครบถ้วนและพลิกแพลง ตั้งแต่ง่ายไปหายาก พร้อมเฉลยอย่างละเอียด

หนังสือทั้งชุด **ชุด TOP** และ **ชุด TEST** จัดพิมพ์ด้วยกระดาษปอนด์ สีขาวอย่างดี โดยระดับประถมศึกษา แยกเป็น 6 ชั้น ๆ ละ 5 วิชา คือ คณิตศาสตร์, วิทยาศาสตร์, ภาษาอังกฤษ, ภาษาไทย และสังคมศึกษา ดังนี้

TOP ป.1-ป.3
ราคา 89 บาท

TOP ป.4-ป.6
ราคา 109 บาท

TEST ป.1-ป.3
ราคา 69 บาท

TEST ป.4-ป.6
ราคา 79 บาท

ชุด เตรียมสอบ NT & ONET และ สอบเรียนต่อ

เพื่อเตรียมสอบ NT & O-NET และ สอบคัดเลือกเข้าเรียนต่อ มีหลายเล่ม

คัมภีร์สอบ O-NET ชั้น ป.6
ราคา 159 บาท

เฉลยข้อสอบจริงเข้า ม.1
ราคา 199 บาท

คัมภีร์สอบเข้า ม.1 สาขาคณิต
ราคา 299 บาท

ชุดสอบเก่งเข้า ม.1, EP
ราคา 159 บาท

มีวางจำหน่ายที่ร้านหนังสือชั้นนำทั่วประเทศ หรือสั่งซื้อโดยตรงที่

บัณฑิตแนะแนว

กว่า 30 ปีแห่งความเชี่ยวชาญ

1033/4 ถ.พหลโยธิน สามเสนใน พญาไท กทม. 10400
โทรศัพท์ 02-2794808 แฟกซ์ 02-6171820 www.bunditnaeaw.com

กว่า 30 ปี ในวงการศึกษากับ 4 ผลงานคุณภาพที่สร้างสรรค์เพื่อเยาวชนไทย

1

ศูนย์จัดสอบทางวิชาการ

จัดสอบด้วยข้อสอบมาตรฐานพร้อมกันทั่วประเทศ ปีละกว่า 200,000 คน โดยแบ่งการสอบออกเป็น 3 กลุ่ม ตามระดับการศึกษาของนักเรียน คือ PRE-TEST ระดับประถมศึกษา (ป.2-ป.6), ระดับมัธยมต้น (ม.1-ม.3) และ ระดับมัธยมปลาย (ม.4-ม.6) เพื่อให้นักเรียนทราบระดับความสามารถทางวิชาการของตนเอง จนใช้เป็นแนวทางในการเลือกสถานศึกษาต่อและอาชีพได้อย่างเหมาะสม

2

ศูนย์ผลิตตำราและสำนักพิมพ์

ผลิตและจำหน่ายหนังสือคู่มือประกอบการเรียนตั้งแต่ประถม-มัธยมปลาย ด้วยความโดดเด่นของเนื้อหาที่อ่านเข้าใจง่าย ครบถ้วนตรงตามบทเรียน ทั้งเทอมต้น-เทอมปลาย เพิ่มศักยภาพในการเรียนและเตรียมตัวสอบสำหรับทุกช่วงชั้น

3

ศูนย์กวดวิชาแนวใหม่

รูปแบบใหม่ของการกวดวิชา เปิดสอนตั้งแต่ระดับประถม-มปลาย ดำเนินการสอนโดยทีมอาจารย์ชั้นนำของประเทศที่มีเทคนิคการถ่ายทอดความรู้ให้เข้าใจง่าย เน้นพื้นฐานให้แน่น เสริมด้วยกระบวนการสอบเพื่อวัดและพัฒนาความรู้ตลอดหลักสูตร โดยมีเจ้าหน้าที่แนะแนวคอยดูแลอย่างใกล้ชิด

4

ศูนย์บริการด้านแนะแนว

การริเริ่มและบุกเบิกงานแนะแนวที่เปิดให้บริการแก่โรงเรียน, ครู, ผู้ปกครอง และนักเรียนทั่วประเทศ ตลอดเวลากว่า 30 ปีที่ผ่านมา เป็นผลงานอีกด้านหนึ่งที่เรารู้จัก ทั้งในเรื่องของการรวบรวมข้อมูล-ข่าวสาร และผลิตสื่อวัสดุต่างๆ ทางด้านแนะแนวออกเผยแพร่ รวมถึงการให้คำปรึกษาด้านแนะแนวฟรี

TOP ชั้น ป.5

วิชา สังคมศึกษา

ISBN 978-616-504-107-2

ราคา 109 บาท